

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФАКУЛТЕТА ПОЛИТИЧКИХ НАУКА УНИВЕРЗИТЕТУ У БЕОГРАДУ

Наставно-научно веће Универзитета у Београду - Факултета политичких наука је на седници држаној 16. маја 2024. године донело одлуку о усвајању извештај ментора о урађеној докторској дисертацији под насловом **”Капитал опоравка особа на третману зависности од дрога у Републици Србији”** кандидаткиње Марије Вучинић Јовановић, именовало Комисију за преглед и оцену докторске дисертације у следећем саставу:

- Проф. др Јасна Хрнчић, редовна професорка, Универзитет у Београду – Факултет политичких наука,
- Проф. др Мирослав Бркић, редовни професор, Универзитет у Београду – Факултет политичких наука,
- Проф. др Александар Југовић, редовни професор, Универзитет у Београду – Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију.

Након увида у текст докторске дисертације и поднету документацију, Комисија подноси Наставно-научном већу Универзитета у Београду - Факултета политичких наука следећи:

РЕФЕРАТ О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

Докторска дисертација кандидаткиње МА Марије Вучинић Јовановић „Капитал опоравка особа на третману зависности од дрога у Републици Србији“, под менторством проф. др Јасне Хрнчић, редовне професорке Факултета политичких наука – Универзитета у Београду, урађена је у складу са „Упутством о облику и садржају докторске дисертације која се брани на Универзитету у Београду“, које је донео Сенат Универзитета у Београду 13. новембра 2019. године. Дисертација се састоји од 316 страна компјутерског слога, укључујући и прилоге и подељена је у десет делова, чији је садржај образложен у наставку Извештаја. Дисертација садржи резиме на српском и на енглеском језику, податке о менторки и комисији, биографију кандидаткиње, списак коришћене литературе, који обухвата 578 библиографских јединица и 10 прилога. На самом крају налази се биографија ауторке, као и

Изјаве о ауторству, истоветности електронске и штампане верзије рада, и о коришћењу. Штампана је на А4 формату, фонт је Times New Roman 12, проред основног текста 1 ред, а маргине 20 мм.

Дисертација је прошла проверу оригиналности докторске дисертације дана 18.7.2024. у програму iThenticate, која показала да је рад урађен у складу са постављеним нормама и принципима академског поштења, да није реч о плагијату ни у једном делу текста и да рад може да уђе у процедуру усвајања реферата о подобности завршене докторске дисертације.

1. Основни подаци о кандидаткињи и дисертацији

Марија Вучинић Јовановић рођена је 1985. године у Мајданпеку, Република Србија. Након завршене Средње медицинске школе „Звездара“ и стеченог звања медицинска сестра – техничар, уписала је и 2010. године завршила основне академске студије Социјалне политике и социјалног рада на Факултету политичких наука Универзитета у Београду, са просечном оценом 9,27. Одбранивши дипломски рад на тему „Заступање у социјалном раду у случају деце улице“, стекла је звање дипломирани социјални радник. Веома успешно (просек оцена 9,87) је академске 2013/2014. године окончала мастер академске студије – модул: Социјални рад на истом факултету, одбранивши мастер рад под насловом *”Испитивање терапијских фактора у групи особа укључених у третман зависности од дрога”*, чиме је стекла звање мастер социјалног рада. Академске 2014/2015. године уписала је докторске академске студије политикологије – Социјалне политике и социјалног рада на матичном факултету.

Непосредно искуство у пракси социјалног рада кандидаткиња је стицала у периоду од 2007. до 2018. године волонтерски и радно се ангажујући у оквиру организација цивилног друштва, чији су програми и услуге били усмерени ка смањивању ризика од ХИВ/ХЦВ инфекција код посебно осетљивих популација као што су деца и млади у уличној ситуацији, ињектирајући корисници и кориснице дрога, као и ка особама у опоравку од зависности од алкохола. Професионално искуство је стицала радећи као едукаторка – дежурна васпитачица у Свратишту за децу укључену у живот и/или рад на улици (НВО Центар за интеграцију младих, „Деца улице – програм смањења штете”, 2007 – 2009.), социјална радница на пројекту „Програм превенције ХИВ-а и ХЦВ-а” намењеном деци и адолесцентима који живе и/или раде на улици и који су услед специфичних ризика посебно осетљиви на ХИВ/ХЦВ инфекције (НВО Центар за интеграцију младих и Омладина ЈАЗАС-а, 2009 – 2011.), социјална радница на пројекту „Буди свестан” са циљем спровођења програма смањења штете усмереног ка

ињектирајућим корисницима и корисницама дрога и формулисања и имплементације стратегије јавног заговарања за права корисника и корисница дрога у Србији (НВО „Веза”, Dokters van de Wereld Holland и Correlation 2011 – 2012.), социјална радница – психолошка саветница на пројекту „Буди родитељ - буди одговоран” (НВО „Веза”) са глобалним циљем пружања подршке ињектирајућим корисницима и корисницама дрога ка подстицању и развоју концепта одговорног родитељства, при чему је кандидаткиња поред редовних послова социјалног рада организовала и спроводила групни социјални и терапијски рад са корисницима и корисницама и њиховим породицама. Од 2012. до 2018. године, волонтерски се ангажовала у оквиру Заједнице клубова лечених алкохоличара Србије.

У периоду од три школске године (од академске 2010/11. до 2012/2013. године) кандидаткиња је била ангажована при Факултету политичких наука Универзитета у Београду, Одељењу за социјалну политику и социјални рад у својству сараднице - демонстраторке на следећим наставним предметима ОАС: „Теорија социјалног рада”, „Ментална хигијена”, „Социјални рад са групом”, „Етика социјалног рада” и „Социјални рад и болести зависности”. Од 2015. године до данас Марија Вучинић Јовановић је запослена на Факултету политичких наука Универзитета у Београду као асистенткиња за ужу научну област „Теорија и методологија социјалног рада”, ангажована на предметима: „Теорија социјалног рада”, „Социјални рад са групом”, „Етика социјалног рада” и „Социјални рад и болести зависности”. Током једне академске године била је ангажована и на предметима „Стручна пракса III“ (2014/15) и „Академске вештине” (2017/18).

У својству истраживачице, кандидаткиња је учествовала у више истраживачких пројеката Центра за истраживања у социјалној политици и социјалном раду, као и у спровођењу истраживања „Социјални, медицински и правни статус ињектирајућих корисника дроге”, које су спровели НВО „Веза”, Dokters van de Wereld Holland и Correlation.

Марија Вучинић Јовановић се континуирано стручно усавршава у областима социјалног рада и адиктологије. Похађала је низ стручних обука и тренинга:

- 25-26.10.2014. **Стручна обука** „Болести зависности као изазов и одговорност савремене заједнице (друштва) – Увид и могућност у раду са зависницима“, Фондација Хаелла, Завод за лечење болести зависности северне Холандије (Verslavingszorg Noord – VNN) и Комора социјалне заштите РС, Београд, Србија
- 24.10.2014. **Међународна конференција** „Размена добрих пракси у третману болести зависности“ акредитована од стране Коморе социјалне заштите РС, Удружење за промоцију комуналне психологије Корак, Београд, Србија

- 20 – 21.05.2014. **експертски семинар** „*Global Experiences with Harm Reduction for and New Psychoactive Substances*”, Transnational Institute и Forum Droghe, Рим, Италија
- 19.03-31.03.2014. **студијска посета** организована од стране Завода за болести зависности северне Холандије (Verslavingszorg Noord – VNN) у Гронингену, Холандија, са циљем упознавања развијеног институционалног модела за третман болести зависности и функционисања Терапијске заједнице за третман различитих облика зависности Hoog-Hullen.
- 23-24.11.2013. **тренинг** „*Основе рада терапијских заједница за рехабилитацију зависника од дрога*”, Удружење Корак, Проток Фондација и Verslavingszorg Noord Nederland (VNN), Београд, Србија.
- 28.01 – 1.02.2013. *International Course of sensibilisation on the Social Ecological Approach to Alcohol Related and Mixed Problems (Hudolin's method)*, Association of Clubs of Alcoholics in Treatment (ASCAT) и The European School of Alcoholology and Ecological Psychiatry, Београд, Србија, 50 сати стручне обуке.

Научно-истраживачки рад

Марија Вучинић Јовановић је излагала бројним националним и међународним скуповима, од којих су најзначајнији:

- Вучинић Јовановић, М. „Смањење штете као оквир за поштовање различитости и заједничко друштвено деловање”, *Конференција поводом Међународног дана социјалног рада „Поштовање различитости кроз заједничко друштвено деловање”*, 21.03.2023., Просторије ОПЕНС-а, Нови Сад, Србија, предавање по позиву.
- Вучинић Јовановић, М. „Опоравак од зависности као комплексан социјални процес”, *Конференција поводом Међународног дана борбе против злоупотребе дрога и кријумичарења дрога*, 23.06.2022. Влада Републике Србије – Канцеларија за борбу против дрога, Београд, Србија, предавање по позиву.
- Вучинић Јовановић, М. „Перспектива усмерена на снаге и капитал за опоравак“, предавање по позиву *Стручна конференција „Опоравак од овисности - преокрет у политикама и пракси 5“*, 13-14.12.2021., Сарајево, Босна и Херцеговина, Удружење „Прослави Опоравак”, Министарство сигурности БиХ.
- Вучинић Јовановић, М., „Капитал за опоравак: развој концепта и могућности његове примене у социјалном раду“, 11. *Међународни научни скуп „Специјална*

едукација и рехабилитација данас“, 29-30.10.2021., Београд, Србија, саопштење штампано у целости.

- Вучинић Јовановић, М. „Улога социјалног рада у изградњи и подстицању капитала за опоравак од зависности“, Завршна конференција „Социјална кохезија и изградња одрживог опоравка – одговор на стигму и социјалну искљученост“, 6. 10.2021, Београд, Србија, Удружење „Излазак: организација за борбу против наркоманије“, Влада Републике Србије - Канцеларија за борбу против дрога, предавање по позиву.
- Вучинић Јовановић, М., Хрнчић, Ј., „Заустављање трансгенерацијског преношења дисфункционалних породичних образаца на децу и младе са антисоцијалним понашањем“, *Научно-стручна конференције са међународним учешћем 41. Сусрети социјалних радника „Солидарност у свету који се мења: перспективе и изазови за социјалну политику и социјални рад“*, 4.06.2021., Београд, Србија, Факултет политичких наука, саопштење штампано у изводу.
- Вучинић Јовановић, М., Хрнчић, Ј., „Утицај сарадника у лечењу на мотивацију за постизање позитивне промене током третмана зависности“, *XXXV Симпозијум о болестима зависности са међународним учешћем „Копацијент (сарадник) у терапији болести зависности“*, 2-5.10.2019., Град Вршац, Вршац, Србија, саопштење штампано у целости.
- Вучинић Јовановић, М., Хрнчић, Ј., „Нада и зависност“, *XXXIV Симпозијум о болестима зависности са међународним учешћем „Зависност – бекство од људи – бекство од себе“*, 3-6.10.2018, Град Краљево, Краљево, Србија, саопштење штампано у целости.
- Вучинић Јовановић, М., „Испитивање терапијских фактора у групи особа на институционалном третману зависности од дрога“ *XXXII Симпозијум о болестима зависности са међународним учешћем „Болести зависности: апстиненција, (из)лечење, рехабилитација“*, 16 – 18.10. 2014., Фрушка гора, Србија, Заједница клубова лечених алкохоличара Србије, Српско лекарско друштво – Секција за болести зависности и Министарство здравља РС, саопштење штампано у целости.

Марија Вучинић Јовановић је објавила више научних радова и стручних радова у научним часописима и зборницима.

1. Милановић, М., **Вучинић, М.** (2013). Услови живота Рома у Србији и систем социјалне заштите са фокусом на децу. *Социјална политика* 2/2013, стр. 97-117. М53, рад у научном часопису националног значаја

2. Жегарац, Н., **Вучинић, М.**, Милановић, М. (2014). „Деца Роми на смештају у систему социјалне заштите у Србији”. У: Жегарац, Н. (ур.) *У лавиринту социјалне заштите: поуке истраживања о деци на породичном и резиденцијалном смештају*. Београд: Факултет политичких наука – Центар за истраживања у социјалној политици и социјалном раду, стр. 219-250. М45, поглавље у монографији националног значаја М42
3. **Вучинић Јовановић, М.** (2015). „Испитивање терапијских фактора у групи особа укључених у институционални третман зависности од дрога”. У Настасић, П. (ур.) *Болести зависности: апстиненција, (из)лечење, рехабилитација / XXX Симпозијум о болестима зависности са међународним учешћем, Нови Сад, 15-18. октобар 2014.* Београд: Заједница клубова лечених алкохоличара Србије, стр. 245-253. М33, саопштење са међународног скупа штампано у целини
4. **Вучинић Јовановић М.** (2020). Историјски развој групног рада: од покрета до метода у социјалном раду. *Годишњак Факултета политичких наука*, година XIV, Вол.23, стр. 299-317. М51, рад у водећем часопису националног значаја
5. **Вучинић Јовановић М.**, Хрнчић, Ј. (2020). „Нада и зависност” у: А. Чекеревац, Вујошевић, А., Перишић, Н. (ур.), *Зависност – бекство од људи, бекство од себе, XXXIIB Симпозијум о болестима зависности са међународним учешћем, Краљево, 3–6. октобар 2018: зборник радова*, Београд: Заједница клубова лечених алкохоличара Србије, стр. 115-132. М-33, саопштење са међународног скупа штампано у целини
6. **Вучинић Јовановић, М.** (2021). „Капитал за опоравак: развој концепта и могућности његове примене у социјалном раду“. У: Стојковић, И., Дучић, Б., и Станимиров, К. (ур.). *II. Међународни научни скуп Специјална едукација и рехабилитација данас, Београд, 29-30. октобар 2021. године: Зборник радова* [Електронски извор], (стр. 107-112). Главни и одговорни уредник: Б. Јаблан. Универзитет у Београду – Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију, стр. 107-112. М-33, саопштење са међународног скупа штампано у целини
7. **Вучинић Јовановић, М.**, Хрнчић, Ј. (2022). „Утицај сарадника у лечењу на мотивацију за постизање позитивне промене током третмана зависности”. У: Седмак,

Т., Чекеревац, А. (ур.), *Копацијент (сарадник) у терапији болести зависности: Зборник радова/ XXXV Симпозијум о болестима зависности са међународним учешћем, Вршац, 3-5. Октобар 2019.* Београд: Заједница клубова лечених алкохолочара Србије. М33, саопштење са међународног скупа штампано у целини

8. Гајић, М., Хрнчић, Ј., **Вучинић Јовановић, М.** (2023). Услуге у заједници за децу и младе са проблемима у понашању и у сукобу са законом: идеја и реализација дневног боравка. *Српска политичка мисао* 3/2023, XXX, вол. 81, стр. 227-249. М24, рад у међународном научном часопису.
9. **Вучинић Јовановић, М.**, Хрнчић, Ј., Гајић, М. (2023). Пракса заснована на доказима у средишту парадигматског преокрета у социјалном раду? *Социолошки преглед*, вол. 57, бр. 4, стр. 1401-1426. М23, рад у међународном научном часопису

Докторска дисертација кандидаткиње МА Марије Вучинић Јовановић „Капитал опоравка особа на третману зависности од дрога у Републици Србији“, под менторством проф. др Јасне Хрнчић, редовне професорке Факултета политичких наука – Универзитета у Београду, урађена је у складу са „Упутством о облику и садржају докторске дисертације која се брани на Универзитету у Београду“, које је донео Сенат Универзитета у Београду 13. новембра 2019. године. Дисертација се састоји од 316 страна компјутерског слога, укључујући и прилоге и подељена је у десет делова, чији је садржај образложен у наставку Извештаја. Дисертација садржи резиме на српском и на енглеском језику, податке о менторки и комисији, биографију кандидаткиње и списак коришћене литературе, који обухвата 578 библиографских јединица. Штампана је на А4 формату, фонт је Times New Roman 12, проред основног текста 1 ред, а маргине 20 мм.

Дисертација је прошла проверу оригиналности докторске дисертације дана 18.7.2024. у програму iThenticate, која показала да је рад урађен у складу са постављеним нормама и принципима академског поштења, да није реч о плагијату ни у једном делу текста и да рад може да уђе у процедуру усвајања реферата о подобности завршене докторске дисертације.

2. Предмет и циљ докторске дисертације

Предмет истраживања докторске дисертације Марије Вучинић Јовановић чине нивои и карактеристике капитала опоравка и његових домена личног капитала опоравка, социјалног капитала опоравка, наде и самоефикасности превладавања, код особа у фази раног опоравка

на третману зависности од дрога у Републици Србији. Додатно, истраживање се бави разликама између особа које се налазе на интегративном и особа које се налазе на опиоидном супституционом програму третмана у погледу ових аспеката капитала опоравка као важних ресурса за опоравак. Ослањајући се на перспективу усмерености на снаге у социјалном раду, као и теоријске перспективе социјалног капитала, екосистемског приступа, наде и самоефикасности, истраживање тежи да продуби разумевање комплексне динамике опоравка од зависности и идентификује кључне ресурсе и изазове са којима се суочавају особе на различитим типовима третмана у Србији.

Предмет истраживања је операционализован кроз испитивање нивоа и карактеристика укупног, личног и социјалног капитала опоравка, наде и самоефикасности превладавања, као и њихових међусобних односа са социодемографским и третманским варијаблама. Укупни капитал опоравка је операционализован кроз обједињену процену личног и социјалног капитала опоравка. Лични капитал опоравка обухвата физички и хумани капитал, укључујући материјалне ресурсе, образовање, вештине, здравље и друге индивидуалне атрибуте, а операционализован је кроз процену пет димензија: глобално психичко здравље, глобално физичко здравље, управљање ризицима, превладавање и животно функционисање, и искуство опоравка. Социјални капитал опоравка испитиван је кроз анализу социјалних мрежа подршке, односа са породицом и вршњацима и социјалне интеграције, а операционализован је кроз процену пет димензија: употребу психоактивних супстанци и апстиненцију, грађанско ангажовање и учешће у заједници, социјалну подршку, смислене активности, и становање и безбедност. Нада је операционализована кроз две димензије - агенсност и мишљење усмерено на начине за постизање циљева, док је самоефикасност превладавања процењивана кроз поверење особе у сопствене капацитете да се носи са ситуацијама високог ризика без употребе дрога у области унутрашњих стања и у области ситуација са другим људима.

Општи циљ истраживања чине научна дескрипција, научна компарација и научно објашњење карактеристика капитала опоравка у доменима личног капитала опоравка, социјалног капитала опоравка, наде и самоефикасности превладавања, код особа у фази раног опоравка на третману зависности од дрога у Републици Србији и њихових веза са типом третмана.

Специфични циљеви истраживања су:

1. Утврдити и научно описати нивое и карактеристике капитала опоравка у доменима личног капитала опоравка, социјалног капитала опоравка, наде и самоефикасности превладавања, код особа у фази раног опоравка од зависности од дрога у Републици Србији и његових веза са типом третмана.

2. Научно компарирати нивое и карактеристике личног капитала опоравка између особа у фази раног опоравка на опиоидном супституционом програму третмана зависности и особа у фази раног опоравка на интегративном програму третмана зависности од дрога у Републици Србији.

3. Научно компарирати нивое и карактеристике социјалног капитала опоравка између особа у фази раног опоравка на опиоидном супституционом програму третмана зависности и особа у фази раног опоравка на интегративном програму третмана зависности од дрога у Републици Србији.

4. Научно компарирати нивое и карактеристике наде између особа у фази раног опоравка на опиоидном супституционом програму третмана зависности и особа у фази раног опоравка на интегративном програму третмана зависности од дрога у Републици Србији.

5. Научно компарирати нивое и карактеристике самоефикасности превладавања између особа у фази раног опоравка на опиоидном супституционом програму третмана зависности и особа у фази раног опоравка на интегративном програму третмана зависности од дрога у Републици Србији.

3. Хипотетички оквир истраживања

Полазећи од теоријских поставки и емпиријских налаза о значају капитала опоравка, наде и самоефикасности превладавања за успешност опоравка од зависности, а у складу са претходно дефинисаним предметом и циљевима истраживања, формулисане су општа и посебне хипотезе истраживања.

Општа хипотеза гласи: Нивои и карактеристике личног и социјалног капитала опоравка, наде и самоефикасности превладавања код особа у раном опоравку на третману зависности од дрога у Републици Србији су повезани са типом третмана.

Прва посебна хипотеза гласи: Особе у фази раног опоравка од зависности од дрога на интегративном програму третмана у Републици Србији имају виши ниво личног капитала опоравка у односу на особе у раној фази опоравка од зависности од дрога које су на опиоидном супституционом третману.

Друга посебна хипотеза гласи: Особе у фази раног опоравка од зависности од дрога на интегративном програму третмана у Републици Србији имају виши ниво социјалног капитала опоравка у односу на особе у раној фази опоравка од зависности од дрога које су на опиоидном супституционом третману.

Трећа посебна хипотеза гласи: Особе у фази раног опоравка од зависности од дрога у Републици Србији на интегративном програму третмана имају виши ниво наде у односу на

особе у фази раног опоравка од зависности од дрога које су на опиоидном супституционом третману.

Четврта посебна хипотеза гласи: Особе у фази раног опоравка од зависности од дрога у Републици Србији на интегративном програму третмана имају нижи ниво самоефикасности превладавања у односу на особе у фази раног опоравка од дрога које су на опиоидном супституционом третману.

Пета посебна хипотеза гласи: Специфичне области високих и ниских вредности капитала опоравка, наде и самоефикасности превладавања особа у фази раног опоравка од зависности од дрога у Републици Србији се разликују у односу на тип третмана (интегративни vs. опиоидни супституциони третман), тако да особе које су на опиоидном супституционом третману, у поређењу са особама на интегративном третману показују: нижи ниво личног капитала опоравка у димензијама глобалног физичког здравља и предузимања ризика, нижи ниво социјалног капитала опоравка у димензијама грађанског учешћа и учешћа у заједници, и смислених активности; нижи ниво наде у димензијама агенсности и мишљења усмереног на начине; и виши ниво самоефикасности превладавања у ситуацијама високог ризика за рецидив које се односе на лична стања и у ситуацијама високог ризика за рецидив које укључују друге људе.

4. Кратак опис садржаја дисертације по поглављима

Докторска дисертација „Капитал опоравка особа на третману зависности од дрога у Републици Србији” структурисана је у десет главних делова, уз додатне сегменте литературе и прилога.

Први део: проблем и предмет истраживања

У овом поглављу кандидаткиња поставља контекст истраживања, започињући са описом парадигматског заокрета у разумевању опоравка од зависности. Она истиче померање фокуса са патологије и дефицита ка снагама и ресурсима особа у опоравку, наглашавајући холистички приступ који надилази питање коришћења психоактивних супстанци. Кандидаткиња затим дефинише проблем истраживања, указујући на недостатак научних сазнања о карактеристикама капитала опоравка и његових домена код особа у раном опоравку на третману зависности од дрога у Републици Србији. Она објашњава значај овог проблема у контексту актуелних трендова у третману зависности у земљи, посебно наглашавајући разлике у исходима између особа на интегративном и опиоидном супституционом третману. Предмет истраживања је прецизно одређен као испитивање нивоа и карактеристика капитала опоравка и његових домена - личног капитала опоравка,

социјалног капитала опоравка, наде и самоефикасности превладавања. Кандидаткиња такође укључује компаративну димензију истраживања, фокусирајући се на разлике између особа на различитим типовима третмана. У теоријском одређењу предмета истраживања, кандидаткиња представља вишеструке теоријске перспективе које чине оквир истраживања. Ово укључује перспективу снага у социјалном раду, концепт капитала опоравка, општу теорију система и еколошку теорију, теорију наде и теорију самоефикасности. Она објашњава како ове комплементарне перспективе доприносе свеобухватном разумевању процеса опоравка од зависности. Операционално одређење предмета истраживања детаљно је разрађено, са јасним описом како ће се мерити различити домени капитала опоравка, нада и самоефикасност превладавања. Кандидаткиња наводи димензије које ће бити испитиване за сваки од ових концепата. Поглавље такође садржи опсежан појмовни оквир истраживања. Кандидаткиња дефинише кључне појмове као што су психоактивне супстанце, зависност, опоравак, третман зависности, капитал опоравка, нада и самоефикасност превладавања. За сваки појам, она пружа детаљно објашњење, често наводећи различите теоријске приступе и образлажући свој избор дефиниција. Кандидаткиња завршава поглавље наглашавајући актуелност истраживања, које је спроведено током пандемије COVID-19, и његову просторну ограниченост на територију Републике Србије. Она истиче мултидисциплинарну природу истраживања, које интегриса сазнања из социјалног рада, медицине, јавног здравља, социологије и психологије.

Други део: третман зависности од дрога у Републици Србији

У овом поглављу кандидаткиња разматра третман зависности од дрога у Републици Србији. Она започиње анализом зависности као значајног социомедицинског проблема, истичући његове сложене узроке и далекосежне последице по појединца, породицу и друштво у целини. Кандидаткиња затим пружа детаљан преглед система третмана зависности у Србији. Она описује различите модалитете лечења доступне у здравственим установама, укључујући државне болнице и специјализоване центре, као и улогу организација цивилног друштва. Посебну пажњу посвећује Специјалној болници за болести зависности у Београду као водећој установи у овој области. Централни део поглавља фокусира се на два главна приступа третману зависности у Србији. Први је третман усмерен ка апстиненцији, где кандидаткиња детаљно описује интегративни програм који се спроводи у Специјалној болници. Она објашњава како овај приступ комбинује фармаколошке, психотерапијске и социотерапијске интервенције са циљем постизања потпуне апстиненције. Други приступ који кандидаткиња разматра је смањење штете, са посебним освртом на опиоидни супституциони програм. Она објашњава филозофију овог приступа, који тежи

смањењу негативних последица употребе дрога без нужног инсистирања на потпуној апстиненцији. Кандидаткиња пружа детаљан опис спровођења овог програма, укључујући критеријуме за укључивање, фазе третмана и пратеће психосоцијалне интервенције. Кандидаткиња критички анализира предности и ограничења оба приступа, разматрајући њихову ефикасност, прихватљивост за кориснике и изазове у имплементацији. Она такође дискутује о актуелним трендовима у примени ових приступа у Србији, укључујући растући нагласак на програме смањења штете. Завршни део поглавља посвећен је улози социјалних радника и радница у третману и заштити особа зависних од дрога. Кандидаткиња описује широк спектар активности које социјални радници обављају, од директног рада са корисницима до заговарања системских промена. Она наглашава значај мултидисциплинарног приступа и међусекторске сарадње у решавању проблема зависности. Кандидаткиња закључује да, упркос значајном напретку у развоју система третмана зависности у Србији, и даље постоје изазови у погледу доступности услуга, координације између различитих пружалаца, и потребе за даљим унапређењем улоге социјалног рада у овој области. Она истиче важност континуираног развоја компетенција социјалних радника, обезбеђивања адекватних ресурса и услова рада, као и промовисања приступа заснованог на поштовању људских права и социјалној правди у раду са особама које се суочавају са зависношћу.

Трећи део: опоравак од зависности од дрога

У овом поглављу кандидаткиња детаљно разматра концепт опоравка од зависности од дрога. Она почиње представљањем парадигме опоравка и приступа усмереног на снаге, наглашавајући њихов значај у савременом разумевању и третману зависности. Кандидаткиња затим даје исцрпан преглед различитих одређења и кључних одлика опоравка од зависности, истичући еволуцију овог концепта од уског фокуса на апстиненцију ка свеобухватнијем разумевању опоравка као процеса личне и социјалне трансформације. Следи детаљан опис процеса и фаза опоравка, са посебним освртом на фазу раног опоравка и развојне задатке које она носи. Кандидаткиња наглашава динамичну и индивидуализовану природу овог процеса, као и кључне изазове са којима се особе суочавају у првих годину дана опоравка. Значајан део поглавља је посвећен приказу истраживања опоравка од зависности од дрога. Кандидаткиња систематично представља кључне теме, налазе и трендове у овој области, укључујући питања концептуализације и мерења опоравка, дугорочне путање и исходе, факторе који утичу на опоравак, као и лична искуства и перспективе особа у опоравку. У завршном делу поглавља, кандидаткиња разматра савремене приступе у организацији третмана и подршке опоравку, укључујући концепте управљања опоравком, континуума

заштите и система заштите усмерених на опоравак. Она објашњава како ови приступи представљају значајну иновацију у односу на традиционалне моделе третмана зависности и дискутује о изазовима и могућностима њихове примене у контексту Србије. Кроз цело поглавље, кандидаткиња наглашава улогу и допринос социјалног рада у подршци процесу опоравка, истичући компатибилност принципа социјалног рада са парадигмом опоравка и приступом усмереним на снаге. Она указује на потенцијал социјалних радника и радница да буду кључни актери у унапређењу система подршке особама које се суочавају са зависношћу, кроз свеобухватну процену, планирање, координацију услуга и заступање.

Четврти део: капитал опоравка

У овом поглављу кандидаткиња детаљно разматра концепт капитала опоравка и његову примену у контексту опоравка од зависности од дрога. Она почиње представљањем теоријских основа овог концепта, ослањајући се на теорију социјалног капитала и рад Роберта Гренфилда и Вилијама Клауда. Кандидаткиња затим анализира различите домене капитала опоравка: лични капитал (који обухвата физички и хумани капитал), социјални капитал, капитал опоравка заједнице и културни капитал. За сваки од ових домена, она објашњава њихове специфичне компоненте и значај за процес опоравка. Следи опсежан приказ истраживања капитала опоравка, укључујући квантитативне и квалитативне студије које су допринеле разумевању улоге различитих ресурса у подржавању дугорочног опоравка. Кандидаткиња истиче кључне налазе ових истраживања и њихове импликације за праксу. Она затим представља капитал опоравка као екосистемски оквир за идентификовање снага и изазова особа у опоравку од зависности. Објашњава како овај приступ омогућава холистичко сагледавање ресурса и баријера на различитим нивоима система који утичу на процес опоравка. У завршном делу поглавља, кандидаткиња разматра могућу улогу интервенција социјалног рада у изградњи и подстицању капитала опоравка. Она наглашава значај социјалних радника и радница у пружању подршке на микро, мезо и макро нивоу, истичући специфичне активности и интервенције које могу допринети јачању различитих аспеката капитала опоравка. Кроз цело поглавље, кандидаткиња наглашава значај екосистемске перспективе и приступа усмереног на снаге у разумевању и подстицању капитала опоравка. Она такође истиче потенцијал овог концепта за унапређење праксе социјалног рада у области третмана зависности и подршке опоравку.

Пети део: нада

У овом поглављу кандидаткиња детаљно разматра концепт наде у контексту опоравка од зависности од дрога. Она почиње представљањем најважнијих теоријских одређења наде,

укључујући емоционалне, когнитивне и комбиноване приступе. Посебну пажњу кандидаткиња посвећује теорији наде Ричарда Снајдера, која је најутицајнија и емпиријски најпотврђенија концептуализација овог феномена. Она објашњава Снајдеров модел који дефинише наду као когнитивни сет који обухвата способност концептуализације циљева, капацитет осмишљавања стратегија за њихово остварење и мотивацију за примену тих стратегија. Кандидаткиња затим даје опсежан приказ истраживања наде у контексту зависности и опоравка. Она истиче налазе који показују значај наде као унутрашњег ресурса који утиче на мотивацију особе да се ангажује у понашањима која промовишу опоравак. Представљени су резултати бројних студија које повезују више нивое наде са повољнијим исходима третмана и опоравка. У завршном делу поглавља, кандидаткиња разматра интервенције за подстицање наде. Она описује различите приступе, укључујући когнитивно-бихејвиорне технике, интервенције позитивне психологије, Терапију подстицања наде и хуманистички оријентисане приступе. Кандидаткиња наглашава значај интеграције ових приступа у шири контекст система подршке опоравку. Кроз читаво поглавље, кандидаткиња истиче значај наде као виталног ресурса и покретача позитивне промене у процесу опоравка од зависности. Она такође указује на потребу за даљим истраживањима која би продубила разумевање улоге наде у различитим фазама опоравка и омогућила развој ефикаснијих интервенција за њено подстицање.

Шести део: самоефикасност превладавања ризика од употребе дрога

У овом поглављу кандидаткиња детаљно разматра концепт самоефикасности превладавања ризика од употребе дрога у контексту опоравка од зависности. Она почиње представљањем теорије самоефикасности Алберта Бандуре, која чини теоријску основу за разумевање овог концепта. Кандидаткиња затим објашњава разлику између опште самоефикасности и специфичних самоефикасности везаних за започињање и промену зависничког понашања. Посебну пажњу посвећује самоефикасности превладавања, која се односи на уверење особе да поседује неопходне вештине и стратегије за ефикасно суочавање са ситуацијама које могу провоцирати жудњу и рецидив. Следи опсежан приказ истраживања самоефикасности превладавања у контексту опоравка од зависности. Кандидаткиња истиче налазе који показују значај овог конструкта у предвиђању исхода третмана, регулацији жудње и подстицању активне употребе вештина суочавања у ситуацијама високог ризика. У завршном делу поглавља, кандидаткиња разматра стратегије за превенцију рецидива засноване на јачању самоефикасности превладавања. Она описује различите приступе и интервенције, укључујући когнитивно-бихејвиорну терапију, тренинг превенције рецидива, мотивациони интервју и приступе усмерене на снаге. Кроз цело поглавље, кандидаткиња

наглашава значај самоефикасности превладавања као кључног фактора у успешном опоравку од зависности. Она такође истиче потребу за интегрисаним приступом који комбинује индивидуално усмерене стратегије са ширим интервенцијама које граде социјалну подршку и мењају структурне предуслове зависности. Кандидаткиња закључује поглавље истичући значај даљих истраживања у овој области, посебно у контексту Србије, ради унапређења третмана и интервенција социјалног рада у подршци опоравку од зависности.

Седми део: емпијско истраживање

У овом поглављу кандидаткиња детаљно представља методологију емпијског истраживања. Она почиње дефинисањем циљева истраживања, који укључују научну дескрипцију, компарацију и објашњење карактеристика капитала опоравка, наде и самоефикасности превладавања код особа у раној фази опоравка од зависности од дрога у Србији. Кандидаткиња затим поставља хипотетички оквир истраживања, укључујући општу хипотезу и пет посебних хипотеза које се односе на разлике између особа на интегративном и опиоидном супституционом третману. Следи објашњење научног и друштвеног значаја истраживања, при чему кандидаткиња истиче потенцијал за унапређење третмана зависности и исхода опоравка. Кандидаткиња детаљно описује методологију истраживања, укључујући тип истраживања, варијабле, узорак, технике и инструменте за прикупљање података. Посебно се објашњава структура узорка од 200 особа на третману зависности, подељених у две групе према типу третмана. У завршном делу поглавља, кандидаткиња описује процедуру истраживања и методе обраде података. Она објашњава статистичке технике које су коришћене за анализу података, укључујући дескриптивну статистику и Пирсонове хи-квадрат тестове. Кроз цело поглавље, кандидаткиња показује темељан приступ планирању и спровођењу истраживања, узимајући у обзир етичке аспекте и потенцијална ограничења студије. Она такође наглашава значај контроле варијабле дужине третмана и објашњава како је то постигнуто у оквиру истраживања.

Осми део: резултати истраживања

У овом поглављу докторске дисертације кандидаткиња представља детаљан приказ резултата спроведеног истраживања. Поглавље почиње описом карактеристика укупног узорка, укључујући социодемографске и третманске карактеристике учесника и учесница истраживања. Кандидаткиња затим приказује дескриптивну статистику за варијабле капитала опоравка, наде и самоефикасности превладавања у укупном узорку. Следи приказ резултата дескриптивне статистике за подузорке учесника на интегративном и опиоидном супституционом третману. Кандидаткиња детаљно представља социодемографске и

третманске карактеристике, као и нивое капитала опоравка, наде и самоефикасности превладавања у оба подузорка. Значајан део поглавља посвећен је приказу резултата хи-квадрат тестова којима су испитиване повезаности између социодемографских и третманских варијабли са једне стране, и варијабли капитала опоравка, наде и самоефикасности превладавања са друге. У складу са циљевима истраживања, посебна пажња посвећена је испитивању повезаности типа третмана са једне, и варијабли капитала опоравка, наде и самоефикасности превладавања са друге стране. Посебно су испитиване повезаности између самих варијабли капитала опоравка, наде, самоефикасности превладавања и њихових димензија. Ови резултати су приказани како за укупан узорак, тако и за подузорке. Кандидаткиња такође представља резултате анализе повезаности између дужине третмана и осталих испитиваних варијабли. Кроз цело поглавље, кандидаткиња систематично и прегледно представља добијене резултате, користећи табеле и графиконе за илустрацију кључних налаза. Поглавље пружа свеобухватан и детаљан приказ емпиријских података прикупљених у оквиру истраживања.

Девети део: дискусија

У овом поглављу кандидаткиња темељно дискутује резултате свог истраживања о ресурсима за опоравак код особа на третману зависности у Србији. Она започиње разматрањем карактеристика узорка, анализирајући како социодемографски профил учесника одражава шире трендове међу особама које се обраћају за третман зависности у земљи. Кандидаткиња разматра импликације уочене полне, старосне и образовне структуре узорка за разумевање путева у зависност и опоравак. У дискусији третманских карактеристика, кандидаткиња се осврће на доминантну заступљеност опијатске зависности и политоксикоманије, разматрајући како ови обрасци употребе супстанци обликују потребе за третманом. Она анализира импликације налаза о дужини третмана и историји претходних третмана за разумевање хроничне природе зависности. Централни део дискусије посвећен је анализи повезаности типа третмана са ресурсима за опоравак. Кандидаткиња детаљно разматра уочене разлике између интегративног и опиоидног супституционог третмана у погледу капитала опоравка, наде и самоефикасности превладавања. Она критички сагледава ове налазе у светлу постојећих теорија и истраживања, разматрајући потенцијалне механизме који могу објаснити уочене обрасце. Кандидаткиња затим дискутује улогу социодемографских и третманских фактора у обликовању ресурса за опоравак. Она анализира како фактори попут пола, узраста и радног статуса могу утицати на развој капитала опоравка, наде и самоефикасности. Посебна пажња посвећена је разматрању улоге дужине третмана у овим процесима. У завршном делу, кандидаткиња синтетиче све налазе

како би оцртала специфичне профиле ресурса за опоравак особа на различитим типовима третмана. Она критички разматра ограничења своје студије и нуди препоруке за будућа истраживања. Поглавље се закључује опсежном дискусијом теоријских и практичних импликација налаза. Кандидаткиња разматра како њени резултати доприносе разумевању процеса опоравка и како могу информисати праксу третмана зависности у Србији. Кроз целокупно поглавље, кандидаткиња интегрише различите нивое анализе и интерпретативне перспективе, настојећи да пружи свеобухватне закључке о ресурсима за опоравак особа на третману зависности у Србији.

Десети део: закључци

У завршном поглављу дисертације кандидаткиња сумира кључне налазе свог истраживања и изводи закључке. Она најпре даје општи преглед контекста истраживања, подсећајући на трансформацију у разумевању зависности и приступима третману. Истиче се померање фокуса са апстиненције као јединог циља ка свеобухватнијем схватању опоравка као процеса личне трансформације. Кандидаткиња потом детаљно приказује резултате анализе социодемографских и третманских карактеристика узорка, истичући комплексност профила особа које се обраћају за третман зависности у Србији. Дискутује се о родним разликама, старосној структури, образовном и радном статусу учесника, као и о доминантним обрасцима зависности и историји претходних третмана. Централни део закључака посвећен је анализи повезаности типа третмана са карактеристикама капитала опоравка, наде и самоефикасности превладавања. Кандидаткиња истиче да су пронађене значајне разлике између особа на интегративном и опиоидном супституционом третману, али да оне нису униформне за све испитиване варијабле. Детаљно се дискутују специфичне предности и ограничења оба типа третмана у развоју различитих аспеката ресурса за опоравак. Даље се разматрају везе између социодемографских и третманских варијабли са ресурсима за опоравак, као и међусобне повезаности различитих аспеката капитала опоравка, наде и самоефикасности. Кандидаткиња истиче комплексност и мултифакторску природу процеса опоравка, наглашавајући значај индивидуализованог приступа. У завршном делу, кандидаткиња разматра теоријске и практичне импликације налаза свог истраживања. Она истиче потенцијални допринос студије унапређењу разумевања опоравка као релационог и еколошког условљеног процеса, као и развоју индивидуализованих, на снаге усмерених приступа третману. Посебно се наглашава потенцијална улога социјалног рада у креирању свеобухватног система подршке опоравку. Поглавље се завршава низом конкретних препорука за унапређење праксе третмана, даљег истраживања и развоја политика у области опоравка од зависности у Републици Србији. Ове препоруке обухватају широк спектар подручја, од унапређења процене и индивидуализованог планирања третмана, преко интеграције различитих модалитета третмана, до системских промена у финансирању и регулацији услуга. Кандидаткиња посебно истиче одговорност и потенцијал професије социјалног рада у имплементацији ових препорука и унапређењу квалитета подршке особама које се суочавају са зависношћу.

Литература садржи листу од 578. коришћене библиографске јединице релевантне домаће и стране литературе.

Прилози дисертације обухвата етичка одобрења за спровођење истраживања,

сагласности за коришћење истраживачких инструмената, коришћене истраживачке инструменте и образац информисаног пристанка.

V Остварени резултати и научни допринос докторске дисертације

Спроведено истраживање пружило је значајне увиде у карактеристике капитала опоравка, наде и самоефикасности превладавања код особа у раној фази опоравка на третману зависности од дрога у Републици Србији, као и у њихове везе са типом третмана. Резултати су осветлили комплексност процеса опоравка и потенцијалну интеракцију индивидуалних, третманских и срединских фактора који могу бити повезани са путевима изласка из зависности.

Анализа социодемографских и третманских карактеристика узорка пружа увид у профиле особа које се обраћају за третман зависности у Србији. Доминантна заступљеност мушкараца, особа млађег и средњег одраслог доба, са средњим образовањем и оних који нису у браку, одражава шире трендове у популацији особа које траже третман зависности. Третманске карактеристике узорка, укључујући доминацију зависности од опиоида, значајну преваленцу политоксикоманије и висок проценат особа са историјом поновљених третмана, подвлаче комплексност и хроничну природу зависности.

Показали су се предоминантно високи нивои капитала опоравка, наде и самоефикасности превладавања у испитиваном узорку особа на третману зависности од дрога у Србији. Ови налази указују на потенцијале за опоравак међу особама укљученим у третман и могу подржати примену перспективе снага у социјалном раду и третману зависности.

Добијена позитивна повезаност ресурса за опоравак са дужном третмана сугерише потенцијалне позитивне ефекте дуготрајнијег остајања у третману или, пак, бољу ретенцију особа са почетно вишим нивоима ресурса за опоравак. Могуће је и да особе са иницијално вишим нивоима ресурса дуже остају у третману, или да неки трећи фактор утиче и на дужину третмана и на нивое ресурса. Идентификација мањих подгрупа са слабије развијеним ресурсима указује на хетерогеност популације особа на третману зависности. Присуство нижих нивоа ресурса у свим категоријама дужине третмана сугерише да део корисника има перзистентне изазове у овим доменама, независно од трајања третмана.

Анализа повезаности типа третмана са карактеристикама капитала опоравка, наде и самоефикасности превладавања показала је разлике у неколико специфичних домена, док у другим аспектима нису уочене значајне разлике. Особе на интегративном третману показале су више нивое социјалног капитала опоравка, укључујући димензије „Употреба ПАС и апстиненција”, „Социјална подршка” и „Смислене активности”. Такође, ова група је имала

више скорове на димензијама личног капитала „Глобално физичко здравље” и „Искуство опоравка”. Са друге стране, особе на опиоидном супституционом третману показале су више нивое самоефикасности превладавања у ситуацијама високоризичним за рецидив у области унутрашњих стања, као и на димензији „Становање и безбедност”.

Утврђене су неке карактеристике профила социодемографских карактеристика особа у односу на тип третмана. Особе на интегративном третману карактерише мушки пол, млађи узраст, стабилно запослење и дијагноза политоксикоманије. Насупрот томе, профил особа на опиоидном супституционом третману одликује већа заступљеност жена, старијих одраслих, незапослених и особа са примарном зависношћу од опиоида. Ове дистинкције могу указивати на различите обрасце избора третмана или упућивања на третман, као и на потенцијалну потребу за прилагођеним приступима који адресирају специфичне потребе и изазове различитих подгрупа популације зависне од дрога.

Радни статус је показао повезаност са укупним и личним капиталом опоравка, што наглашава потенцијални значај радне интеграције у процесу опоравка. Уочена повезаност броја претходних третмана са ресурсима за опоравак сугерише да поновљени циклуси третмана могу допринети акумулацији ресурса, чак и када не резултирају тренутном апстиненцијом. Особе које долазе на третман под притиском окружења су показале више нивое укупног и социјалног капитала од оних који долазе самоиницијативно, што сугерише значај екстерне мотивације за позитивне исходе.

Анализа међусобних повезаности варијабли капитала опоравка, наде и самоефикасности превладавања указала је на сложене обрасце односа између ових кључних ресурса за опоравак. Повезаност укупног, личног и социјалног капитала опоравка са надом и самоефикасношћу превладавања може указивати на узајамно оснаживање ових ресурса током процеса опоравка. Глобално психичко и физичко здравље, позитивно искуство опоравка, социјална подршка и укљученост у смислене активности показали су повезаност са нивоима наде и самоефикасности превладавања. Примећена је позитивна повезаност између дужег трајања третмана и самоефикасности превладавања, становања и безбедности, која је најизраженија у категорији од шест до дванаест месеци, што је у складу са клиничким опсервацијама о потенцијалној „тачки преокрета“ након шест месеци третмана.

Истраживање пружа увиде који могу имати теоријске и практичне импликације. На теоријском плану, налази подржавају схватање опоравка као процеса који је повезан са релационим и еколошким факторима, те доприносе развоју модела капитала опоравка и сугеришу потенцијалну корист од разматрања флексибилног, индивидуализованог и холистичког интегративних приступа у третману зависности, који превазилазе традиционалне дихотомије између биомедицинских и психосоцијалних схватања зависности.

На практичном плану, резултати могу бити корисни за разматрање унапређења процене, усклађивања третмана и обезбеђивања континуитета заштите особама у опоравку. Они сугеришу потенцијалну корист од развоја протокола за процену и профилисање ресурса при уласку у третман, као и континуираног праћења њиховог развоја.

Налази подржавају схватање опоравка као комплексног, релационог и контекстуално условљеног процеса. Ови увиди могу бити релевантни за разматрање развоја на снаге оријентисаних модела подршке, уз потенцијално значајну улогу социјалног рада у њиховој имплементацији и унапређењу квалитета исхода третмана зависности у Србији, кроз систематску процену снага и изазова, и подстицање, умрежавање и заговарање формалних и неформалних система подршке особама на опоравку, усклађених са потребама појединаца.

VI Закључак

Докторска дисертација под насловом „Капитал опоравка особа на третману зависности од дрога у Републици Србији“ кандидаткиње Марија Вучнић Јовановић урађена је у складу са пријавом тезе, и свим формалним и научним стандардима академског рада ове врсте. Дисертација представља прегледно структурисан, кохерентан приказ успешно спроведеног истраживања. Тезу карактерише обухватност теме, научно структурисано, систематично јасно и излагање, савремена и релевантна научна методологија истраживања, пажљива анализа, организација, компарација и синтеза обиља података добијених емпијским истраживањем, и прикупљених из обимне литературе, као и научна аргументација и њихово повезивање са теоријским концептима и нови увиди у дискусији резултата, што указује на изузетну научну и стручну обавештеност и аналитичку зрелост кандидаткиње. Највећим научним доприносом може се сматрати обухватна, детаљна и систематична анализа карактеристика капитала опоравка у доменима личног капитала опоравка, социјалног капитала опоравка, наде и самоефикасности превладавања ризика од употребе дрога, код особа у фази раног опоравка на третману зависности од дрога у Републици Србији, као и анализа међусобне повезаности ових варијабли са типом и дружином третмана и социодемографским карактеристикама. Рад даје значајан прилог унапређењу теоријског разумевања динамике развоја капитала опоравка и његовог значаја за опоравак од болести зависности, и омогућавања даљи развој пракси социјалног рада овој области, који могу значајано да допринесу повећању капитала за опоравак код особа код којих је дијагностикована болест зависности.

На основу изложеног, Комисија закључује да докторска дисертација „Капитал опоравка особа на третману зависности од дрога у Републици Србији“ кандидаткиње МА

Марије Вучнић Јовановић, чија је израда одобрена на седници Већа научних области правно-економских наука Универзитета у Београду (Одлука бр. 61202-4660/1-23 од 26. децембра 2023. године), задовољава критеријуме оригиналног научног дела. Кандидаткиња је успешно реализовала постављене циљеве истраживања, а резултати приказани у овој докторској дисертацији представљају оригинално и самостално научно дело са значајним научним доприносом у области социјалног рада.

На основу изложеног, Комисија предлаже Наставно-научном већу Универзитета у Београду - Факулета политичких наука да прихвати реферат о завршеној докторској дисертацији кандидаткиње МА **Марије Вучнић Јовановић** под насловом „**Капитал опоравка особа на третману зависности од дрога у Републици Србији**“ и формира Комисију за јавну одбрану у истом саставу.

У Београду 19. јула 2024.

Комисија за преглед и оцену докторске дисертације

Проф. др Јасна Хрнчић, редовна професорка,
Универзитет у Београду – Факултет политичких наука

Проф. др Мирослав Бркић, редовни професор,
Универзитет у Београду – Факултет политичких наука

Проф. др Александар Југовић, редовни професор,
Универзитет у Београду – Факултет за специјалну
едукацију и рехабилитацију
